

I. PRAVNA ZGODOVINA

1. VRSTE PRAVA PO NAČINU NASTANKA

a) OBİČAJNO PRAVO

- med ljudmi obveljalo kot obvezno
- ni dokazljivega nastanka v konkretnem normativnem aktu
- način obnašanja določene skupnosti – člani skupnosti se čutijo vezani
- ohranja po ustnem ali katerem drugem izročilu (*obredno*), dokler se ne zapiše
- ko se zapiše, običajno pravo preide v postavljeno pravo
- starejši so običaji – večja veljava
- razširjeno v družbah, kjer je pismenost slabo razvita
- s časom se spreminja, je prilagodljivo

b) POSTAVLJENO PRAVO – pozitivno, pisno

- je nasprotje običajnega prava
- lahko je ustno (*srednjeveški vladar razglasi neko normo, dokler je ni dal zapisati*)
- večinoma napisano
- pomen pridobiva s širjenjem pismenosti
- PRIVILEGIJSKO PRAVO
  - norme izdane v korist določeni osebi, ožji skupini (*npr. plemiški, mestni privilegiji*)
- STATUTARNO PRAVO
  - pravo ki si ga skupnost sama postavi za svojo rabo (*notranja pravila, statuti*)
  - tak statut potrdil višji organ (*mestni statuti*)
- SPLOŠNE NORME
  - postavljene za širše skupine (*družbene, ozemeljske*)
  - veljajo za vse državljane, prebivalce na širšem področju
  - nižje norme so podrejene višjim

c) DRUGAČNI NAČINI NASTANKA PRAVA V ZGODOVINI :

- MNENJA IN IZREKI UČENIK PRAVNIKOV – v rimskem pravu
- RABA SODIŠČ – izpolnijo pravne praznine
- SODNA PRAKSA – izreki sodišč na višjih stopnjah, judikatura, pomembno v anglosaksonskem pravu (*common law*), če se izreki sodb pojavljajo na vedno isti način, dobijo sodno moč

2. IZVIR PRAVA

a) METAFIZIČNO PRAVO

- starejših dobah so pravu pripisovali nadnaravni izvir
- ustvarjanje norm so pripisovali višjim, nadnaravnim, božanskim bitjem, ki presegajo človeka (*izvajanje prava iz božje volje, za zakonodajalca je veljala napol mitološka oseba, pravotvorno dejavnost so pripisovali zgodovinskim osebam*)
- povezuje se s teokracijo – božanstvo je vrhovni vladar
- monarh – verski in vrhovni poglavar

b) VLADARSKO PRAVO

- pravo, ki nastaja po volji vladarja
- vladar sprejema nove predpise po posvetu z ožjim krogom višjega plemstva
- nasprotniki premočne monarhije skušajo omejevati s sklicevanjem na pravičnost in božje pravo

c) NARAVNO PRAVO

- naj bi bilo ustrezno naravnim zakonom ali človekovi naravi
- ugotovljivo po razumski poti
- vsebuje elemente univerzalnosti – povsod je enako, teži k poenotenju

- razvija se, ker so hoteli omejiti preveliko moč monarha v zakonodaji in razvoju prava
- stoji nad pozitivnim pravom in tako omejuje moč monarha v zakonodaji

d) NARAVNO PRAVNA ŠOLA – 17. in 18. stoletja

- opusti metafizično ozadje naravnega prava
- uveljavi idejo o enakosti vseh ljudi
- naravno pravo je neodvisno od božjega posega

e) ZGODOVINSKO PRAVNA ŠOLA – prva polovica 19. stoletja

- spoznala, da se pravo v času spreminja in razvija
- pri različnih narodih je razvoj različen – različne življenjske razmere so ustvarile narodnega duha
- narodni duh pri različnih narodih različen, je GIBALO PRAVNEGA RAZVOJA
- običajno pravo nastaja v narodu samem, najbolj čist izraz narodnega duha
- išče pojave, ki so za nek narod posebno tipični
- nacionalne specifičnosti so odvisne od različnih oblik v katerih se pojavlja narodni duh
- zloraba naukov te šole je imela tragične posledice (*npr. arijska rasa*)

4. KULTURNA (CIVILIZACIJSKA) OBMOČJA

- pravo se skozi čas razvija in to ne povsod enako
- enakost prava povezuje, različnost prava pa pogloblja prepade med skupnostmi
- kultura ima poudarek bolj na duhovnih vrednotah, pri civilizaciji pa je poudarek na razvoju
- v splošnem razvoju človeštva je treba razločevati neke kulturne oziroma civilizacijske sfere
- pravo je odraz kulture, ki je pri različnih narodih različna, povezujemo ga s kulturnimi sferami

a) ARNOLD TOYNBEE

- razlaga o nastanku civilizacij
- opira se na pojem izziva, ki povzroča nek napredek
- skupnost odgovarja na IZZIV - če ga lahko obvlada se razvije naprej, če ga ne obvlada ali če izziva ni, pa ostane na isti razvojni stopnji
- na izzive se različne skupnosti odzivajo različno in tudi narava izziva je pomembna za razvoj skupnosti
- odgovor na izziv ni vedno najboljši
- v svojih knjigah predstavlja razvojno sliko in shemo kultur
- ZAKRNELE CIVILIZACIJE – začele so se razvijati, a so zakrnele, to so Eskimi, nomadi, Špartanci, Polinezijci
- NEDONOŠENE CIVILIZACIJE - začele so se razvijati, a so se zadušile zaradi premočnih izzivov

5. RAZŠIRJENOST VELIKIH PRAVNIH SISTEMOV

- vsaka civilizacija ima glede prava svoje posebnosti po katerih se razločuje od drugih
- ločimo 3 velike pravne sisteme
- ISLAMSKI SISTEM – tam, ker je večina prebivalcev muslimanov (*arabska S Afrika, centralna Azija, Pakistan, Indonezija, Turčija pa ne, ker je sprejela kontinentalni sistem*)
- ANGLOSAŠKI SISTEM – razširjen v Angliji in njenih kolonijah
  - večja vloga običajnega prava, glavni vir prava je judikatura, precedenčno pravo, večji pomen laikov (*mišljena predvsem kot porota*), sistem označujejo kot Common Law, ni povezave z rimskim pravom, ni pozitivne zakonodaje, ampak se ta ravna se po običajnem sodstvu
- KONTINENTALNI SISTEM – razširjen v Evropi in v kolonijah evropskih držav (*del Afrike, Azije, J Amerika*)
  - intenzivnejša zveza z rimskim pravom, prednost ima postavljeno pravo, hitreje razvito poklicno pravništvo, pozitivna zakonodaja

- anglosaški in kontinentalni sistem se vedno bolj približujeta eden drugemu: pri kontinentalnem pravu vedno večji pomen judikature, pri anglosaškem pa večja vloga postavljenega prava
- kolonializem je zavrl avtohtoni razvoj prava in tja prenesel pravna pojmovanja in sistem metropole
- VZHODNA CIVILIZACIJE – neposredno, kontinuirano izhajala iz rimskega prava v Justinijanovi dobi, vzdrževala tradicijo pisanega postavljenega prava, naslednica Bizanca je bila Turčija (*islamska civilizacija*), ki je vzdrževala bizantinsko pozitivnopravno tradicijo, konec 17. stoletja pa spet pride v rabo običajno pravo
- ZAHODNA CIVILIZACIJE – zahodna prava so bila po razpadu zahodnorimske države dovzetna za običajno pravo (*na to območje pridejo barbarska plemena, ni kontinuitete rimskega prava*), v 17. stoletju monarh s pozitivnim pravom začne spodrivati običajno pravo
- razvoj prava med 5. in 18. stoletjem na vzhodu in zahodu poteka v nasprotni smeri

6. SINHRONA IN SISTEMATIČNA POVEZAVA

- pravne pojave medsebojno povezujemo in jih postavljamo v prostor in čas na dva načina:
- SINHRONA POVEZAVA – vsako obdobje obdelujemo zase, pravne pojave pa povezujemo vodoravno, metoda daje zaokroženo podobo nekega časa, bolj nazorno prikazuje pojav v njegovem okolju, lahko izgubi zveze s prejšnjo in kasnejšo dobo, bolj primerna za prikaz državnopravnih razmer
- SISTEMATIČNA POVEZAVA – opazujemo pravno panogo skozi daljši čas – navpično, daje bolj povezano razvojno podobo, a jo iztrga iz vsakokratnega okolja, bolj primerna za prikaz osebnega in premoženjskega prava